

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Szántó Zoltán

Szakmai felelős: Szántó Zoltán

2010. június

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

9. hét

Gazdasági intézmények szociológiája Piac 2.

Szántó Zoltán

Kiindulópontok

- Karl Dieter Opp:
Piacszerkezetek,
társadalmi szerkezetek
és piaci kooperáció c.
tanulmánya
- A hagyományos közgazdaságtan piacmodellje:
piaci szereplők kooperatívak, azaz betartják
a megállapodásokat és szabályokat
- Valóság: sokszor előfordul a piacon a megállapodások és szabályok megsértése:
fizetési határidők be nem tartása, minőségrontás, szerződésszegés stb.
OPPORTUNIZMUS
- Gazdaságszociológia: a piacszerkezetek és társadalmi szerkezetek együtt jobban
magyarázzák a kooperációt és az opportunizmust a piacon

Piaci tranzakció mint egyszeri fogolydilemma

	Eladó: Betartja a szállítási határidőt (Kooperatív)	Eladó: Nem tartja be a szállítási határidőt (Opportunista)
Vevő: Betartja a fizetési határidőt (Kooperatív)	A: 3,3	B: 1,4
Vevő: Nem tartja be a fizetési határidőt (Opportunista)	C: 4,1	D: 2,2

- Eladó oportünizmusa
 - Hétköznapi esetek: hamis mérleg, lejárt szavatosságú termék, minőségcsalás
 - Piaci esetek: fizetési és minőségi feltételek megsértése
- Vevő oportünizmusa
 - Hétköznapi esetek: bolti lopás, fizetés hamis pénzzel
 - Piaci esetek: fizetési határidő be nem tartása
- A játék természetes megoldása: általános oportünizmus
- Az eladó preferenciája: $B > A > D > C$
- A vevő preferenciája: $C > A > D > B$
- Az általános oportünizmus egyéni szempontból racionális (Nash-egyensúly), közösségi szintén viszont irracionális (Pareto-szuboptimális)
- Megoldások: a piaci tranzakciók intézményesítése és/vagy társadalmi beágyazása (Granovetter: A gazdasági intézmények társadalmi beágyazottsága)

Piaci tranzakció mint ismétlődő fogolydilemma

- Az eladó és vevő közti piaci tranzakció ismétlődése során un. tranzakciós költségek (pl. információs, alku, ellenőrzési stb.) keletkeznek. Ezek minimalizálásának útja: tartós kapcsolatok kiépítése
- Tartós piaci kapcsolatok kiépítésének első lépése: kooperáció mint előzetes teljesítmény. Utána: TIT FOR TAT (azt teszem, amit a partnerem tett az előző fordulóban)
- Spontán módon kialakulhat az általános kooperáció, ami hosszú távon mindkét fél számára előnyös (Axelrod)
- A kölcsönös bizalom javítja a kooperáció esélyét

A piaci kooperáció mikromodellje

A piaci szereplők költség/haszon kalkulációjának elemei (mikrováltozók):

- A kooperáció várt haszna
 - Az opportunizmus várt haszna
 - A megelőlegezett kooperáció várt haszna
 - A tranzakciók várt gyakorisága
 - Várható szankciók
 - Kooperációs normák
 - A kooperáció és az opportunizmus megfigyelhetősége
- Mikrohipotézisek:
 - Pl.: Ha magas a tranzakciók várt gyakorisága, akkor ez növeli a kooperáció várható hasznát, növeli a megelőlegezett kooperáció várható hasznát, csökkenti az opportunizmus várható hasznát
 - Mindezek a tényezők együttesen növelik a kooperáció esélyét

A piaci kooperáció makro-mikromodellje

- Társadalmi struktúrák szerepe a piacon: sokféle társadalmi kapcsolat alakulhat ki/állhat fenn a piaci szereplők között (nem csak cserekapcsolat) **TÁRSADALMI BEÁGYAZOTTSÁG**
- Makroszintű társadalmi struktúrák: a piaci szereplők között kialakuló átfogó társadalmi kapcsolathálóok
 - rokonszenv-ellenszenv,
 - ismeretség, barátság,
 - közös szervezeti tagság (egyesület, párt, sportklub stb.)
 - közös múlt (pl. iskola, lakóhely)
 - kölcsönös bizalom
- Hogyan hatnak a piaci kooperációra és opportunizmusra a piaci szereplők közti társadalmi kapcsolathálóok?
- Áthidaló (makro-mikro)hipotézisek: hogyan hatnak a makroszintű struktúraváltozók a mikrováltozókra?
- Makroszintű társadalmi struktúra-változók:
 1. Csoportméret
 2. Csoportkohézió
 3. Az interakciók mértéke, sűrűsége és gyakorisága
- Áthidaló (makro-mikro) hipotézisek:
- Pl.: Ha nő a csoportméret, akkor csökken a csoportkohézió, csökken az interakciók mértéke, gyakorisága és sűrűsége, ami csökkenti a kooperáció és a megelőlegezett kooperáció várható hasznát, valamint a kooperációs normák kialakulásának és a szankcionálási lehetőségeknek az esélyét
- Mindezek a tényezők együttesen csökkentik a piaci kooperáció esélyét

A piaci kooperáció makromodellje

- A piac két alapvető makroszerkezeti jellemzője:
 - atomisztikus piacszerkezet: sok eladó, sok vevő (nagy csoportok)
 - a piac áttekinthetősége a csoportméret növekedésével csökken

- Makrohipotézisek:
- Pl.: Ha atomisztikus a piacszerkezet, akkor nagy a csoportméret..., romlik a piaci kooperáció esélye

Közgazdaságtan vs. gazdaságszociológia

- Közgazdaságtan: Ha atomisztikus a piacszerkezet, akkor tökéletes a verseny, magas a hatékonyság, nő a társadalmi jólét stb.
- Gazdaságszociológia: Ha atomisztikus a piacszerkezet, akkor a csoportméret növekedése miatt csökken a piaci kooperáció hatékonysága, nő az opportunizmus, csökken a jólét

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

9. hét

SZEMINÁRIUM

A piaci tranzakciók társadalmi beágyazottsága

Szántó Zoltán

Irodalom

- K.-D. Opp: Piaci kooperáció, társadalmi szerkezetek, piacszerkezetek (in: GÉSZ, 129–152.)
- R.Swedberg: A piacok szociológiája (in: GRISZ, 199–207.)

Feladatok

1. Fejtse ki a piaci kooperáció mikrohipotéziseit az 1. ábra alapján! (1. irodalom, 135.)
2. Fejtse ki a piaci kooperáció áthidaló hipotéziseit a 2. ábra alapján! (1. irodalom, 140.)
3. Fejtse ki a piaci kooperáció makrohipotéziseit a 3. ábra alapján! (1. irodalom, 146.)
4. Mutass be, hogyan illusztrálja Opp a piaci kooperáció kialakulását a hadifogolytáborokban kialakuló cserekapcsolatok példáján! (1. irodalom)
5. Milyen tanulságai vannak a politika vs. Piacok vitának a piacok szociológiája szemszögéből? (2. irodalom)
6. Mutass be Harrison White általános szociológiai elméletét a piacokról! (2. irodalom)
7. Foglalja össze a szocio-ökonómia piacfelfogását! (2. irodalom)